

Etiòpia i l'ofensiva sobre Tigray. Claus d'una transició en risc

êc̃p̃ escola de
cultura de pau

Josep Maria Royo Aspa

Investigador de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

Núm. 9 Desembre 2020

**Apunts ECP de
Conflictes i Pau**

Resum

El 4 de novembre de 2020 el primer ministre etíop va ordenar l'inici d'una operació militar contra les autoritats de la regió septentrional de Tigray, governada pel TPLF, en resposta a un atac comès per les forces de la regió de Tigray contra dues bases militars de les Forces Armades federals etíops. Arran d'aquesta ofensiva, s'ha desencadenat una escalada de la violència amb greus conseqüències per a la població civil, i el seu últim episodi, l'ofensiva militar contra la capital, Mekelle, pot suposar un desastre humanitari que previsiblement no suposarà la fi del conflicte armat.

El nomenament d'Abiy Ahmed com a nou primer ministre a principis de 2018 va propiciar importants i positius canvis a nivell intern i a nivell regional a Etiòpia. No obstant això, les accions d'Abiy per reformar l'Estat etíop han desembocat en el seu debilitament. Li han donat un nou impuls als moviments nacionalistes de base ètnica ressorgits durant les mobilitzacions massives iniciades el 2015 per part de la comunitat oromo que finalment el van portar al poder, així com fortes resistències d'actors clau com el TPLF. Aquesta situació ha desencadenat una escalada de la violència política per tot el país i un increment de la tensió entre el Govern federal i el TPLF que ha culminat amb l'esclat d'un conflicte armat. És més imprescindible que mai la pressió de la comunitat internacional per frenar l'espiral de violència, establir un alto el foc i promoure un diàleg per resoldre aquest conflicte les dimensions del qual van més enllà de la disputa entre Tigray i el Govern federal. La transició a Etiòpia està en risc i és imprescindible involucrar tots els actors polítics per a construir un futur polític comú.

El 4 de novembre el primer ministre etíop va ordenar l'inici d'una operació militar contra les autoritats de la regió septentrional de Tigray, fronterera amb Eritrea, governades pel Tigray People's Liberation Front (TPLF) en resposta a un atac comès per les forces de la regió de Tigray contra dues bases militars de les Forces Armades federals etíops (Forces de Defensa etíop, EDF per les sigles en anglès) i l'establiment de l'estat d'emergència per sis mesos a la regió.¹ Arran d'aquesta ofensiva, s'han desencadenat durs enfrontaments entre les dues parts i una escalada del conflicte, provocant el desplaçament de milers de civils que fugen dels enfrontaments i la violència desencadenada. L'ONU ha alertat que s'està desenvolupant una crisi humanitària a gran escala. L'Alta Comissionada de l'ONU per als Drets Humans (ACNUDH), Michel Bachelet, assenyala el 24 de novembre que la població refugiada a Sudan procedent de Tigray ascendia a 40.000 persones des del 7 de novembre.² Investigacions han revelat la comissió d'execucions en massa de població civil a Mai-Kadra (sud-oest de la regió de Tigray) que podrien ser responsabilitat de les TPLF, segons testimonis recollits per Amnistia Internacional.³ L'ACNUDH ha alertat que els fets podrien ser considerats crims de guerra si són confirmats. A més, ha alertat sobre informacions relatives a arrestos i detencions arbitràries, execucions i discriminació i estigmatització de membres de la comunitat tigray. El primer ministre Abiy Ahmed ha responsabilitat de les massacres a les forces lleials a les autoritats de Tigray. Nombroses veus regionals i internacionals han realitzat una crida per frenar l'espiral de violència i promoure un diàleg que de moment ha estat rebutjat pel primer ministre etíop. Al seu torn, Abiy Ahmed el 22 de novembre va llançar un ultimàtum de 72 hores a les autoritats de Tigray per depositar les armes incondicionalment abans de dur a terme l'ofensiva sobre

1. Jason Burke, "Fighting reported in Ethiopia after PM responds to 'attack' by regional ruling party", The Guardian, 4 de novembre de 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/04/ethiopia-on-brink-as-pm-orders-military-response-to-attack>

2. Ethiopia: Threat of major hostilities in Mekelle seriously imperils civilian lives – Bachelet, OHCHR, 24/11/20

3. Ethiopia: Investigation reveals evidence that scores of civilians were killed in massacre in Tigray state, Amnesty International, 12/11/20, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/11/ethiopia-investigation-reveals-evidence-that-scores-of-civilians-were-killed-in-massacre-in-tigray-state/>

la capital, Mekelle, el que pot suposar una escalada de la violència amb greus conseqüències per a la població civil. No obstant això, no s'espera que el president de Tigray, Debretsion Gebremichael, accepti una rendició. L'atac el 15 de novembre a l'aeroport de Asmara, la capital de la veïna Eritrea, país acusat pel TPLF de col·laborar amb les EDF, així com els bombardejos simultanis el 13 de novembre a Bahir Dar i Gondar, a la veïna regió d'Amhara (regió amb la qual Tigray manté disputes obertes), posen de manifest les intencions de Gebremichael d'amplificar el conflicte. Nombroses veus han remarcat el poder i l'experiència militar dels cossos i forces de seguretat de Tigray, contrastada en la guerra contra Eritrea i en la guerra per enderrocar el règim del Derg el 1991, i fortament proveïdes durant els anys en què el TPLF ha ostentat el poder a la coalició de govern a Etiòpia. A més, un informe confidencial de l'ONU⁴ ha assenyalat que les EDF s'estarien trobant amb una forta resistència a Tigray i s'enfrontarien a una prolongada "guerra de desgast" a la regió que podria tenir conseqüències regionals. Així, tot i que Abiy Ahmed acabi controlant Mekelle i Tigray en el seu conjunt, a costa d'un elevat nombre de pèrdues humanes i materials, en l'àmbit militar el conflicte seguirà obert i possiblement es passi d'una primera fase de guerra convencional entre dos poderosos exèrcits a una segona fase de guerra irregular en què el TPLF, amb el suport de la població civil, dugui a terme accions d'insurrecció contra les EDF, vistes com una potència ocupant que pretén anul·lar l'autonomia de Tigray. La retirada de les tropes del TPLF en l'ofensiva contra Mekelle apunta a aquesta direcció: Tot i que els ferits es compten per centenars, el TPLF ha evitat una confrontació directa que hagués destrossat la seva capital, el que va en contra dels seus interessos i de la seva imatge. Alhora, una confrontació directa a Mekelle amb armament pesat convencional tampoc era la millor opció per al Govern de Abiy Ahmed, observat per la seva pròpia opinió pública i pressionat per la comunitat internacional.

L'inici de l' conflicte armat entre el TPLF i el Govern d'Abiy Ahmed i l'ofensiva contra Mekelle, la capital de Tigray, és un primer episodi d'un conflicte que previsiblement entra en una nova fase de guerra asimètrica

banda de la Mar Roja creant un momentum per a la pau a la Banya d'Àfrica, no hagués estat possible sense la visió i la voluntat política d'Abiy Ahmed.⁶ A nivell intern, donant continuïtat a algunes de les polítiques iniciades per l'anterior primer ministre Hailemariam Desaleng, en uns pocs mesos Abiy va aixecar l'estat d'emergència al país, va ordenar l'alliberament de milers de presoners, va permetre que sectors dissidents tornessin al país i propiciar una major llibertat d'expressió al facilitar la creació de nous partits i el desbloqueig de centenars de llocs web i canals de televisió. Va aconseguir acords de pau amb les històriques insurreccions d'Oròmia i d'Ogaden, l'OLF i l'ONLF, respectivament. Va iniciar un procés de reformes designant a antics defensors dels drets humans per enfortir institucions com la junta electoral (com el nomenament de Birtukan Mideksa) i va accelerar la reforma de l'economia a causa de l'endeutament de l'Estat. Les seves accions li van guanyar elogis tant nacionals com estrangers, que van culminar amb el lliurament del Premi Nobel de la Pau 2019 pels seus esforços en el procés de pau entre Eritrea i Etiòpia. No obstant això, les accions de Abiy per desmantellar el vell ordre han desembocat en un debilitament de l'Estat etíop i el sorgiment de resistències als canvis en marxa. Aquestes decisions han donat un nou impuls als moviments nacionalistes de base ètnica ressorgits durant les mobilitzacions massives iniciades el 2015 per part de la comunitat oromo que finalment van portar al poder a Abiy Ahmed, així com fortes resistències d'actors clau com el TPLF que es resisteixen a una pèrdua de poder. Aquesta situació està desencadenant una escalada de la violència política per tot el país en contra d'aquestes decisions, agreujada per l'excessiu ús de la força per part dels cossos de seguretat que han provocat centenars de víctimes mortals i una escalada de la tensió entre el Govern federal i el TPLF que ha culminat amb l'esclat d'un conflicte armat que no es preveu que pugui tenir un ràpid final com vaticina Abiy Ahmed i que pot tenir greus conseqüències per a la població civil i a nivell regional.

De l'optimisme a la crisi de Govern

El nomenament del primer ministre Abiy Ahmed a principis de 2018 va propiciar importants i positius canvis a nivell intern i a nivell regional a Etiòpia. L'històric acord de pau entre Eritrea i Etiòpia de setembre de 2018, resultat de nombroses complicitats a banda i

Quan la coalició governant de l'Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) va establir el sistema de federalisme ètnic després de la seva arribada al poder el 1991, pretenia equilibrar les demandes de més de 90 grups ètnics, molts dels quals estaven organitzats en moviments nacionalistes armats. El federalisme ètnic, que va dividir a Etiòpia en nou estats

4. Burke, Jason, "Secret UN report reveals fears of long and bitter war in Ethiopia", *The Guardian*, 21 de novembre de 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/21/un-report-deepens-fears-that-ethiopia-tigray-conflict-could-be-long-and-brutal>

5. Burke, Jason, "Manhunt launched for Tigray leaders, say Ethiopian officials", *The Guardian*, 29 de novembre de 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/29/manhunt-launched-tigray-leaders-ethiopia-conflict>

6. Vegi's el resum sobre Eritrea-Etiòpia al capítol 1 a Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2020. Análisis de tendencias y escenarios*. Barcelona: Icaria, 2020.

semiautònoms (i dues ciutats multiètniques), va atorgar als grups ètnics més grans un major grau d'autogovern i va oferir reconeixement i nivells reduïts d'autonomia a molts grups més petits.

No obstant això, tres dècades després, el sistema que en el seu moment va ser dissenyat per aglutinar una nació multiètnica ara està contribuint a la seva implosió, tal com destaquen diverses anàlisis. Ha semblat la disfunció política, ja que les tasques ordinàries de govern s'han convertit en espais de competència i conflicte ètnic. La delimitació dels límits administratius, l'assignació de recursos estatals, l'organització d'un cens dues vegades pospost i els plans per a la celebració de les eleccions el 2020 que finalment van ser aplaçades com a conseqüència de la pandèmia del COVID19 són motiu de creixent tensió.⁷ Aquestes tensions ètniques s'han intensificat sota les reformes liberalitzadores d'Abiy Ahmed. A mesura que l'EPRDF ha reduït el seu estricte control, han sorgit noves oportunitats, greuges i discursos de la mà de líders regionals i actors de la societat civil. Ja al novembre de 2019 l'ONU va alertar de l'existència de dos milions de persones desplaçades com a conseqüència del clima de violència intercomunitària que sacseja el país.

Les zones del país més afectades per la violència intercomunitària són el nord-oest (regió Amhara), al nord-est i el centre-sud (Oròmia). Cal destacar el juny de 2019 els assassinats d'alts càrrecs de govern de la regió d'Amhara, el que va ser qualificat com un intent de cop d'estat contra aquesta regió. El Govern federal va intervenir per controlar la situació, duent a terme accions repressives contra l'oposició política amhara. La detenció al juny de veus crítiques contra Abiy Ahmed, com l'activista Jawar Mohammed -membre del partit opositor Oromo Federalist Congress, qui havia estat un dels artífexs de les protestes que van contribuir a encimbellar Abiy al poder el 2018 i que ara va acusar el primer ministre de repetir els mateixos errors que els seus antecessors- o del periodista Eskinder Nega -empresonat el 2011 i alliberat per Abiy Ahmed el 2018- durant les mobilitzacions per la mort del cantant i activista Hachalu Hundessa, són reflex. La mort de Hundessa el 29 de juny –de la qual es va acusar a un grup armat oromo– va provocar importants mobilitzacions i protestes a Addis Abeba i Oròmia en què els enfrontaments entre els cossos de seguretat i grups de joves oromo així com els atacs de membres de la comunitat oromo contra altres

minories van causar la mort d'almenys 239 persones entre el 30 de juny i el 2 de juliol. El Govern va arrestar més de 5.000 opositors polítics, va tancar internet i va desplegar l'Exèrcit a la capital.

El sistema de federalisme ètnic a Etiòpia, que en el seu moment va ser dissenyat per aglutinar una nació multiètnica, ara està contribuint a la seva implosió, segons diverses anàlisis

Tal com va destacar l'organització Internacional Crisis Group (ICG),⁸ hi ha diversos eixos de divisió i conflicte. Entre ells, destaca el que afecta la regió d'Oròmia, l'estat natal de Abiy, on els seus rivals, i fins i tot alguns antics aliats, consideren que el primer ministre hauria de fer més per promoure els interessos de la regió. Un altre eix de divisió enfronta els líders de la comunitat oromo amb els de l'estat d'Amhara, el segon més poblat d'Etiòpia, els líders qüestionen la creixent influència d'Oromia sobre el Govern, així com sobre la multiètnica capital, Addis Abeba, que al seu torn està envoltada per la regió d'Oromia. Un tercer eix de divisió enfronta a les comunitats tigray i amhara (al costat dels seus respectius estats), respecte a dos territoris -Gichew i Gobe- que l'estat d'Amhara afirma que Tigray es va annexionar a principis de la dècada dels noranta. A aquestes qüestions s'afegeixen l'augment dels atacs contra esglésies i mesquites en diverses parts del país en 2019, el que suggereix que les creixents tensions interreligioses podrien afegir un altre nivell de complexitat a la situació.⁹ Una altra qüestió a tenir en compte és l'exclusió d'àmplies franges de població de l'suposat miracle econòmic etíop, que contribueix a exacerbar la situació. Però el principal eix de divisió que ha desembocat en la situació actual implica el TPLF i el Govern d'Abiy Ahmed.

TPLF-Govern federal: de la deterioració de les relacions a l'esclat del conflicte armat

Desde el ascenso al poder de Abiy Ahmed, el TPLF y el liderazgo de la comunidad tigray, antaño núcleo duro de la coalición que derrocó al régimen de Mengistu, han visto erosionado su poder respecto a la toma de decisiones en el Gobierno federal liderado por Abiy Ahmed. La comunidad tigray percibe una pérdida de poder y privilegios en la ruptura del sistema político que ambos construyeron en 1991. El partido de la comunidad tigray, el TPLF, se resiste a la pérdida de poder derivada de su no participación en el nuevo partido forjado de las cenizas de la coalición EPRDF, el Partido de la Prosperidad (PP).¹⁰ Aquest partit aglutina

7. Vegi's Woldemikael, Olivia, "Ethiopia: Beyond ethnic federalism", *African Arguments*, 9 de desembre de 2019.

8. Vegi's International Crisis Group, *Keeping Ethiopia's Transition on the Rails*, n°283/Àfrica, 16 de desembre de 2019.

9. La influent Església ortodoxa Tewahedo, vinculada a la comunitat amhara, va criticar la resposta del primer ministre als atacs dels que foren víctimes els membres d'aquesta congregació.

representants dels altres tres partits (l'amhara ADP, l'oromo ODP i el multiètnic SEPDM) de l'antiga coalició excepte de l'TPLF, que no ha volgut integrar-se al PP -perquè implicava diluir el seu poder en un nou partit-, a més d'altres partits d'altres regions (els partits governants a les regions d'Afar, Benishangul-Gumuz, Gambella, Harari i Somali).

L'objectiu de la creació d'el partit també respon a un intent de reduir la tensió i les divisions ètniques que han contribuït a definir el país, buscant fomentar la unitat nacional i la integració de les ètnies en un projecte comú. En aquestes reformes Tigray ha percebut una amenaça al sistema de federalisme ètnic i consegüentment una pèrdua del seu poder en l'escenari polític etíop. No obstant això, la rapidesa en el procés de fusió i creació del PP i la proximitat a les eleccions pot donar peu a una major contestació per part de les opcions polítiques regionals contra el mateix PP i la seva capacitat per aglutinar un fort suport a nivell nacional, sense obviar el paper que puguin jugar altres coalicions opositores de dimensió nacional, de manera que el lideratge de Abiy Ahmed pot ser qüestionat.

El conflicte armat entre Eritrea i Etiòpia entre 1998 i 2000 té el seu origen en les disputes frontereres entre els dos països, amb epicentre a la localitat de Badme, l'estatus segueix irrisolent. Tigray, com a estat fronterer en el qual s'han d'implementar decisions relatives a l'acord de pau entre Eritrea i Etiòpia, com la demarcació fronterera i l'estatus de Badme, ha contribuït a agreujar aquesta situació bloquejant decisions de Govern federal etíop. En paral·lel, el maig de 2019 el fiscal general federal va acusar *in absentia* a l'antic cap dels serveis d'intel·ligència etíop NISS, Getachew Assefa i altres 25 càrrecs de l'NISS, per greus violacions dels drets humans comesos durant el seu mandat. El govern de la regió de Tigray va continuar ocultant a Getachew, que al seu torn és conseller de presidència i alt càrrec del partit TPLF.

No obstant això, el punt d'inflexió decisiu es va produir al

juny després de l'anunci del Govern federal d'ajornar les eleccions regionals i federals que s'havien de celebrar a l'agost a causa de la pandèmia del coronavirus COVID19. A partir d'aquest moment, es va produir una cascada de fets i la construcció d'un relat per justificar l'evolució dels esdeveniments i el xoc de legitimitats: al juny el Parlament federal va estendre els mandats federals i regionals que expiraven a l'octubre, mentre que el Parlament regional de Tigray va anunciar la celebració d'eleccions al setembre, considerades inconstitucionals per les autoritats federals. Tigray va celebrar les eleccions el 9 de setembre, en clar desafiament al Govern federal, acompanyades de les amenaces del TPLF afirmant que qualsevol intent del Govern federal de boicotejar les eleccions seria considerat una "declaració de guerra".

Tigray també va assenyalar que la perpetuació del Govern federal en el poder més enllà del 5 d'octubre (data en la qual havia d'expirar el mandat governamental però que va ser posposada al juny) era constitucionalment il·legal i a partir d'aquesta data Tigray podria no acceptar cap de les lleis federals. A partir d'aquest moment el relat que defensava la suposada legalitat de l'actuació pròpia i la il·legalitat de l'adversari estava servit. El 5 d'octubre el TPLF va retirar als seus parlamentaris de Govern federal, considerant el seu mandat expirat. El 6-7 d'octubre el Parlament federal va plantejar al Govern la ruptura de relacions amb les autoritats de Tigray i aprovar el desviament dels fons federals destinats a l'executiu de Tigray. Tot i la crida a les dues parts de la ministra etíop de Pau, Muferiat Kamil,¹¹ a comprometre a iniciar un diàleg i desescalar les tensions realitzat el 9 d'octubre, el TPLF el 24 d'octubre va afirmar que el Govern federal estava expulsant Tigray de la federació i que el desviament de fons federals que havia d'entrar en vigor el 4 de novembre seria considerat com un equivalent a una declaració de guerra.¹² El mateix 4 de novembre el primer ministre Abiy Ahmed va declarar que iniciava l'ofensiva militar com a resposta a l'atac que havien patit dues bases militars federals situades a Tigray.¹³

A partir de l'anunci de l'ajornament el juny de les eleccions regionals i federals, es produeix una cascada de fets i la construcció d'un relat que busca justificar l'evolució dels esdeveniments

10. Mosley, Jason, Ethiopia's Transition: Implications for the Horn of Africa and the Red Sea Region, SPIRI Insights on Peace and Security, Núm. 2020/5, Març de 2020, <https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/sipriinsight2005.pdf>

11. News: Minister of Peace Muferiat Kamil cautions federal, Tigray region governments to deescalate tension, engage in peaceful dialogue, EthioExplorer, 10 d'octubre de 2020, <https://www.ethioexplorer.com/news-minister-of-peace-muferiat-kamil-cautions-federaltigray-region-governments-to-deescalate-tension-engage-in-peaceful-dialogue/>

12. International Crisis Group, Crisis Watch October 2020, 1 de novembre de 2020, <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/november-alerts-and-october-trends-2020>

13. Burke, Jason, "Fighting reported in Ethiopia after PM responds to 'attack' by regional ruling party", The Guardian, 4 de novembre de 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/04/ethiopia-on-brink-as-pm-orders-military-response-to-attack>

LES DATES CLAU

Abril 2018: Abiy Ahmed es converteix en líder de la coalició EPRDF i primer ministre, i llança un ampli programa de reformes.

Maig-juny 2018: Alliberament de milers de presos polítics i aixecament de l'estat d'emergència.

Juliol 2018: Acord de pau entre Eritrea i Etiòpia. Etiòpia accepta retirar-se dels territoris en disputa i demarcar la frontera segons estableix l'ONU.

Octubre de 2018: Acord de pau entre Etiòpia i el grup armat ONLF, després de 34 anys de rebel·lió. El Parlament escull Sahle-Word Zewde com la primera dona presidenta de país. Abiy Ahmed nomena un gabinet en el qual la meitat dels seus membres són dones.

Novembre de 2018: Nomenament del jutge i pres polític Birtukan Mideksa com a nou president de la refundada Comissió Electoral Nacional d'Etiòpia (Nebe).

Maig de 2019: Acusació in absentia de l'excap de l'NISS (i alt càrrec de l'TPLF) Getachew Assefa de greus violacions dels drets humans, que rep protecció de les autoritats de Tigray.

Juny 2019: El cap de l'Estat Major, Seare Mekonnen, i el governador de l'estat d'Amhara, Ambachew Mekonnen, són assassinats en un intent de cop d'Estat contra el Govern federal suposadament com un complot organitzat des de sectors opositors amhara.

Octubre de 2019: Abiy Ahmed rep el premi Nobel de la pau com a artífex de l'acord de pau entre Eritrea i Etiòpia.

Novembre de 2019: Se celebra el referèndum a la regió de Sidama per esdevenir un nou estat regional.

Juny de 2020: El Govern federal anuncia l'ajornament de les eleccions regionals i federals que havien de celebrar-se a l'agost a causa de la pandèmia del coronavirus COVID19. Les autoritats de Tigray contradiuen al Govern i anuncien la celebració d'eleccions el 2020.

10 juny: El Parlament federal estén els mandats dels governs federal i regionals que expiraven a l'octubre.

12 de juny: El Parlament regional de Tigray vota dur a terme les eleccions al setembre de 2020.

18 de juny: El Parlament de la regió dels Pobles, Nacionalitats i Nacions de Sud transfereix el poder al nou estat regional de Sidama, que es converteix en el 10è estat d'Etiòpia.

24 de juny: La Comissió Electoral Etíop anuncia que Tigray no té la potestat per convocar eleccions.

29 de juliol: El primer ministre Abiy Ahmed afirma que les eleccions al Tigray són inconstitucionals però descarta una intervenció militar o retallades en les transferències pressupostàries del Govern federal a Tigray. Apareixen informacions sobre reclutaments a gran escala dels cossos de seguretat per part de les autoritats de Tigray.

9 de setembre: El governant TPLF celebra eleccions en clar desafiament al Govern federal i obté 189 dels 190 escons.

6-7 d'octubre: El Parlament federal planteja al Govern de la ruptura de relacions amb les autoritats de Tigray i aprova el desviament dels fons federals destinats a l'executiu de Tigray que entrarà en vigor el 4 de novembre.

30 d'octubre: El Govern anuncia la celebració d'eleccions per a maig o juny de 2021.

4 de novembre: Atac a dos bases militars de l'EDF per part del TPLF a territori de Tigray.

4 de novembre: Inici de l'ofensiva militar per part de les EDF contra les autoritats de Tigray com a resposta a l'atac a les bases militars per part del TPLF.

El sistema federalista ètnic a debat

A les tensions mencionades se suma un altre debat cada vegada més destacat entre partidaris i opositors de sistema federalista ètnic de país, possiblement el principal camp de batalla polític d'Etiòpia en l'actualitat, tal com destaca l'ICG. El sistema, introduït el 1991 després que el govern revolucionari liderat per Tigray prengués el poder, delega l'autoritat a les regions definides etnolingüísticament, mentre divideix el poder central entre els partits governants d'aquestes regions. Si bé el suport i l'oposició al sistema es defineix en part per qui pot guanyar o perdre pel seu desmantellament, ambdues parts reuneixen arguments sòlids que entronquen amb importants debats acadèmics sobre la qüestió. En resum, els defensors assenyalen la història violenta prèvia a 1991 d'un govern central coercitiu i argumenten que el sistema federalista ètnic protegeix els drets de les diferents comunitats etnolingüístiques en un país divers format a través de la conquesta i l'assimilació. Els detractors argumenten que, pel fet que el sistema estructura l'estat segons línies ètniques, soscava la unitat nacional, alimenta el conflicte ètnic i deixa en una situació de vulnerabilitat a les minories en regions dominades pels principals grups ètnics.

Aquest debat es va posar de manifest en el referèndum celebrat per la comunitat sidama. El 20 de novembre de 2019 es va celebrar un referèndum a la regió per decidir si es convertia en un estat federal semi autònom. La comissió electoral va dictaminar que el 98,5% de la gent que va participar en el referèndum va votar a favor de la creació d'el nou estat, en un procés que va transcórrer en un clima de llibertat i normalitat democràtica. La comunitat sidama representa el 4% de la població del país, sent la cinquena comunitat nacional més àmplia, i la principal en l'estat dels Pobles, les Nacions i les Nacionalitats de l'Sud (Southern Nations, Nationalities and People's State, SNNPS per les seves sigles en anglès). Al juny de 2020 va culminar el procés i el Parlament regional de l'SNNPS va donar pas al nou estat regional de Sidama. Històricament sectors de la comunitat sidama havien reclamat disposar d'un estat propi, el que havia provocat tensions a la regió SNNPS, que acull 56 grups ètnics. Diversos analistes van assenyalar que aquest pas, que ha convertit la regió sidama en el desè estat de la federació, pot ser un esperó perquè altres comunitats (wolyta, hadiya, gurage, keffa, entre d'altres) pretenguin disposar del seu propi estat en termes ètnics, el que va en contra de l'estratègia política del Govern federal.

Els defensors del federalisme ètnic assenyalen la història violenta prèvia a l'any 1991 d'un govern central coercitiu i argumenten que el sistema protegeix els drets de les diferents comunitats etnolingüístiques en un país divers format a través de la conquesta i l'assimilació

És imprescindible l'obertura d'un diàleg polític per resoldre les causes de fons dels diferents conflictes que afecten Etiòpia

Diàleg paral·lel: diàleg per resoldre el conflicte a Tigray entre governs i diàleg nacional entre tots els moviments polítics del país

El cicle electoral que havia de tenir lloc el 2020, posposat per la pandèmia per 2021, pot contribuir a enfortir la transició o exacerbar la divisió i el conflicte, pel que no és descartable que el clima de violència intercomunitari que està patint el país en els últims anys segueixi escalant fins a la convocatòria electoral. Més enllà de quin sigui el resultat final, és determinant que aquest procés contribueixi a la celebració d'un diàleg nacional on les condicions principals siguin la participació de tots els actors polítics i socials, l'absència de violència en la defensa de les diferents opcions polítiques i l'eradicació del discurs de l'odi per prevenir la polarització de les opcions divergents. El procés de reformes empreses pel Govern d'Abiy s'està veient amenaçat per totes aquestes qüestions, que poden, en definitiva, fer fracassar la transició en marxa en un país que a més juga un paper determinant a nivell regional i en el conjunt del continent africà.

En aquest sentit, és imprescindible que altres actors i partits polítics amb pes a nivell intern en el conjunt del país contribueixin a promoure i pressionar Abiy Ahmed perquè accepti un diàleg entre Tigray i el Govern i entre el conjunt dels actors polítics i socials etíops.

A nivell internacional, tot i que és imprescindible redoblar els esforços per a frenar l'espiral de violència, la pressió de la comunitat internacional difícilment conduirà a l'acceptació d'un diàleg amb Tigray per part del Govern federal. Pel que fa a l'ofensiva sobre Tigray, el Govern federal és conscient que l'ús de la força per acabar amb la rebel·lió de Tigray només conduirà a un agreujament de la situació i a un deteriorament de la seva imatge internacional. No obstant això, aquesta qüestió aparentment no és la principal preocupació de Govern etíop. Tant si es produeix una ràpida victòria com si el conflicte s'enquista i perllonga, tal com han assenyalat diversos analistes, el Govern etíop ha d'establir algun tipus d'autoritat a la regió que serà àmpliament qüestionada per una població i una classe política que se sent agreujada després d'anys d'haver ostentat el poder polític al país. A més, previsiblement s'iniciarà una nova fase en la guerra entre el TPLF i els seus aliats contra els cossos de seguretat governamentals etíops

en la qual el TPLF disposa d'avantatge comparatiu en termes de suport de la població, per dur a terme una guerra de desgast que no hauria d'interessar al Govern etíop, amb múltiples fronts oberts i a les portes d'eleccions el 2021.

Al seu torn, les autoritats de Tigray (ara a la clandestinitat) estan condemnades a entendre's amb la resta d'Etiòpia (i amb la veïna Eritrea). Gebremichael ja ha sol·licitat la mediació de la Unió Africana. La seva voluntat és evidenciar un Estat etíop que li nega l'autonomia i que per tant l'empeny cap a una confrontació i suposada sortida de la federació, però Tigray no s'està plantejant la seva separació del territori etíop, sinó que pretén continuar ostentant el seu lideratge en el conjunt de país i autonomia en la seva regió, i forçar un canvi de política de l'actual Govern cap a uns postulats més favorables als seus interessos.¹⁴ Una guerra perllongada no té perquè conduir a un major estatus polític de Tigray al si d'Etiòpia, juga en contra dels interessos de tots dos governs i provocarà una major animadversió de la resta de la població etíop cap a la comunitat tigray, sense descartar programes i fins i tot possibles casos de neteja ètnica en la resta d'Etiòpia. No obstant això, el Govern de Abiy Ahmed difícilment acceptarà un canvi de rumb polític a Etiòpia. Alhora, la gestió del conflicte a Tigray projecta una imatge de Abiy Ahmed cap a la resta d'Etiòpia en la qual no permet un qüestionament de la legalitat i del projecte polític en construcció.

L'ONU i diversos països de la regió com Kenya i Uganda han intentat intervenir per aturar la guerra davant el temor a un greu deteriorament de l'estabilitat a Etiòpia, a un contagi regional, amb la possible entrada en el conflicte de la veïna Eritrea, i a nous enfrontaments intercomunitaris. Qüestions com la situació a Somàlia i la presència de les tropes etíops de la missió de la UA a Somàlia (AMISOM), les relacions entre Etiòpia i els seus països veïns, o el contenció entre Etiòpia, Egipte i el Sudan per la construcció de la Gran Presa etíop del

Renaixement sobre les aigües del Nil Blau són qüestions determinants a nivell regional.

No obstant això, Addis Abeba ha rebutjat l'oferta de mediació de la UA (juntament amb la designació de tres enviats d'alt nivell, inclosos Joaquim Chissano, Kgalema Motlanthe i Ellen Sirleaf-Johnson, ex presidents de Moçambic, Sud-àfrica i Libèria, respectivament, per a facilitar la resolució del conflicte a Tigray) i les pressions de la comunitat internacional, argumentat el seu legítim dret a fer front a una situació d'inestabilitat interna i reclamat el principi de no ingerència en els assumptes interns d'una nació sobirana fent referència a les bases fundacionals de la UA.¹⁵ Sobretot després que s'hagi confirmat que sectors juvenils vinculats al TPLF fossin els responsables de la mort d'al voltant de 600 civils de l'ètnia amhara a Mai Kadra, segons va alertar Amnistia Internacional i va confirmar la Comissió Etíop de Drets Humans. Abiy es va reunir el 28 de novembre amb Chissano, Johnson-Sirleaf i Motlanthe¹⁶ i els va comunicar el seu rebuig al diàleg com a via de solució ja que només contemplava dialogar amb "partits polítics que operen legalment a la regió" i amb representants de la societat civil.¹⁷

Tot i que la tradicional capacitat d'influència sobre Etiòpia per part de la comunitat internacional és limitada, tal com han assenyalat alguns analistes, Aràbia Saudita i Emirats Àrabs Units, artífexs de l'acord de pau entre Eritrea i Etiòpia, poden contribuir a promoure un diàleg entre Etiòpia i Tigray, amb el suport dels EUA. Així, encara que la presa de possessió de Joe Biden no impliqui un canvi automàtic en les relacions entre els EUA i Etiòpia –que han passat de ser excel·lents a estar greument deteriorades com a conseqüència de la política erràtica i incendiària del ja expresident Donald Trump en relació al contenció sobre la construcció de la presa etíop entre Egipte, el Sudan i Etiòpia– la relació amb Etiòpia, en altre temps aliat tradicional dels EUA a la Banya d'Àfrica, i la mateixa estabilitat d'Etiòpia ha d'ocupar un espai central en la geopolítica nord-americana al continent africà.

Tigray no s'està plantejant la seva separació del territori etíop, sinó que pretén continuar ostentant el seu lideratge en el conjunt de país i autonomia en la seva regió, i forçar un canvi de política, tot i que difícilment Abiy Ahmed acceptarà un canvi de rumb

14. Westcott, Nick, "Tigray: How Ethiopia reached this crisis point and how it could get out", African Arguments, 13 de novembre de 2020, <https://africanarguments.org/2020/11/13/tigray-how-ethiopia-reached-this-crisis-point-and-how-it-could-get-out/>

15. Chidi Anselm Odinkalu, "The Situation in Ethiopia is a Unique War and the African Union Has a Legal Duty to Silence the Guns", African Arguments, 28 de novembre de 2020, <https://africanarguments.org/2020/11/26/the-situation-in-ethiopia-is-a-unique-war-and-the-african-union-has-a-legal-duty-to-silence-the-guns/>

16. BBC, Viewpoint: How Ethiopia is undermining the African Union, 29 de novembre de 2020, <https://www.bbc.com/news/world-africa-55099908>

17. El País, El primer ministro de Etiopía anuncia el "control total" de la capital de la región rebelde de Tigray, 28 de novembre de 2020, <https://elpais.com/internacional/2020-11-28/el-primer-ministro-de-etiofia-anuncia-el-control-total-de-la-capital-de-la-region-separatista-de-tigray.html>

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Creative Commons. Es permet la reproducció total o parcial, la distribució i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Escola de Cultura de Pau i no reflecteix l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

êc̃p escola de
cultura de pau

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Escola de Cultura de Pau
Parc de Recerca, Edifici MRA,
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Espanya)
+34 93 586 88 42
pr.conflict.escolapau@uab.cat
escolapau.uab.cat

Amb el suport:

ACD Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

 **Generalitat
de Catalunya**

@escolapau
EscolaPau